

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-54>

УДК 330.341

Ольга ШКУРЕНКО

Державний університет інфраструктури та технологій

<http://orcid.org/0000-0002-0460-4800>

e-mail: dondyy@ukr.net

Валентина ПРОЦЕНКО

Українська інженерно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0000-0003-4299-1298>

e-mail: dondyy@ukr.net

Сергій ПОДОЛЯКІН

Українська інженерно-педагогічна академія

<https://orcid.org/0009-0007-4289-3539>

e-mail: Podolyakin76@gmail.com

КОНФІГУРАЦІЇ ТРАНСПАРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК УМОВА ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН

У статті доведено необхідність забезпечення прозорості середовища у сприянні стратегічним змінам. Прозорість є ключовою умовою ефективного розвитку підприємств за інноваційною траєкторією, адже новітні технології управління передбачають наявність прозорості та відкритості інформації для ухвалення управлінських рішень. Саме достовірна та повна інформація щодо поточного стану підприємства дозволяє налагодити взаємовідносини з партнерами, окреслити напрями подальшого розвитку. Акцентовано увагу на тому, що інформація щодо діяльності підприємств має бути доступною, відкритою та прозорою. Виокремлено правовий, економічний та соціальний аспекти до розуміння категорії «прозорість». Доведено роль прозорості у сприянні стратегічним змінам завдяки доступності інформації, відкритості у прийнятті управлінських рішень, залученню стейкхолдерів, моніторингу розвитку, відкритого обміну інформацією, взаємодії з громадськістю. Виокремлено принципи дотримання прозорості середовища розвитку підприємств, а саме відкритість, повнота, своєчасність, цілісність інформації та вплив на рішення, що приймаються. При забезпеченні прозорості середовища слід враховувати особливості кожної його складової, що формує стійкі взаємовідносини з інвесторами й іншими зацікавленими особами та охоплює різні аспекти діяльності підприємства, а саме соціально-відповідальності, фінансової, технологічної, правової, управлінської. Запропоновано схему забезпечення прозорості середовища розвитку підприємств як умови досягнення стратегічних змін. Прозорість створює сприятливе середовище для адаптації до змін у бізнес-середовищі, відкритість у відносинах дозволяє швидше реагувати на виклики та зміни на ринку.

Ключові слова: прозорість середовища; розвиток підприємства; стратегічні зміни; прозорість; забезпечення.

Olga SHKURENKO

State University of Infrastructure and Technology

Valentina PROTSENKO

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

Serhii PODOLIAKIN

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

CONFIGURATIONS OF A TRANSPARENT BUSINESS DEVELOPMENT ENVIRONMENT AS A CONDITION FOR ACHIEVING STRATEGIC CHANGES

The article proves the necessity of ensuring the transparency of the environment in promoting strategic changes. Transparency is a key condition for the effective development of enterprises on an innovative trajectory, because the latest management technologies require the availability of transparency and openness of information for making management decisions. It is reliable and complete information about the current state of the enterprise that allows you to establish relations with partners and outline directions for further development. Attention is focused on the fact that information about the activities of enterprises should be accessible, open and transparent. The legal, economic and social aspects of understanding the category "transparency" are highlighted. The role of transparency in promoting strategic changes has been proven due to the availability of information, openness in making management decisions, involvement of stakeholders, monitoring of development, open exchange of information, interaction with the public. The principles of compliance with the transparency of the enterprise development environment are highlighted, namely openness, completeness, timeliness, integrity of information and influence on the decisions made. When ensuring the transparency of the environment, one should take into account the peculiarities of each of its components, which form stable relationships with investors and other interested parties and cover various aspects of the enterprise's activity, namely socially responsible, financial, technological, legal, managerial. A scheme for ensuring the transparency of the enterprise development environment is proposed as a condition for achieving strategic changes. Transparency creates a favorable environment for adapting to changes in the business environment, openness in relations allows us to respond more quickly to challenges and changes in the market.

Keywords: environmental transparency; enterprise development; strategic changes; transparency; software.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Розвиток підприємств в умовах глобальної трансформації та нестабільності неможливий без окреслення траєкторії стратегічних змін з врахуванням дестабілізуючих факторів та формування транспарентного середовища. Очевидним є те, що виникає потреба у зміні підходів до технології управління діяльністю підприємств. В першу чергу відбувається перехід до нової парадигми управління – «новий менеджеризм», так звана концепція раціонального вибору з орієнтацією на екологічність та цифрову трансформацію. Ключовою умовою ефективного розвитку підприємств за інноваційною траєкторією, що, як правило, потребує додаткового залучення фінансових коштів, є транспарентність, адже новітні технології управління передбачають наявність прозорості та відкритості інформації для ухвалення управлінських рішень.

Отже, достовірна та повна інформація щодо поточного стану підприємства дозволяє налагодити взаємовідносини з партнерами, окреслити напрями подальшого розвитку, тому виникає потреба у формуванні транспарентного середовища розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наукову проблематику транспарентності в різних аспектах досліджували Білоцька І.А [1], Ляхович О.О., Оплачко І.О. [2], Мельник Ю. М. [3], Наливайко Л., Романов М. [4], Прохорова В., Залуцька Х., Маслак Т. [5], Терещук Г. [6], Халіна В.Ю., Сироватський О.А. [7] та інші.

Автори у своїх дослідженнях акцентували увагу на сутності, ролі транспарентності в різних аспектах, зокрема в [1] було проаналізовано вплив транспарентності на фінансовий корпоративний менеджмент та його результативність. В [7] обґрунтовано, що транспарентність є однією з конкурентних переваг бізнесу. Транспарентність у публічно-владній діяльності, а також сутність категорії «транспарентність» розглядали в [3, 4], роль та значення транспарентності в умовах євроінтеграції проаналізовано в [6]. В [5] окреслено взаємозв'язок розвитку сучасних підприємств та стратегічних змін при формуванні механізму управління..

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на значну кількість досліджень, що стосується значення, сутності, ознак транспарентності, в науковому просторі недостатньо уваги приділено саме забезпеченню транспарентності середовища розвитку підприємств як умови досягнення стратегічних змін, що і визначає мету статті.

Виклад основного матеріалу

Одним з базових принципів розвитку підприємств в умовах постійно зростаючої конкурентної боротьби є максимальна прозорість та відкритість. Очевидним є той факт, що відкритою має бути перш за все інформація, яка забезпечується транспарентністю інформаційних потоків. Транспарентність середовища розвитку підприємств або суспільства є ключовою умовою для стратегічних змін. Це важливий елемент, який сприяє ефективному управлінню, залученню стейкхолдерів та підвищенню довіри.

Для характеристики конфігурації транспарентного середовища розвитку підприємств дослідимо особливості категорії «транспарентність». Наукова категорія «транспарентність» утворено від англійської «transparent», що в перекладі означає прозорий, а саме властивість об'єкта, коли внутрішні зв'язки та деяка інформація доступні зовнішнім по відношенню до об'єкта суб'єктам [8].

По відношенню до бізнесу транспарентність характеризується як осередок, де відбуваються взаємовідносини та обмін інформацією у відкритій, повній, своєчасній та зрозумілій формі [8].

Узагальнення наукових думок щодо дослідження транспарентності як явища доводить, що виокремлюються аспекти до розуміння, а саме правовий, економічний та соціальний. Зокрема, з позицій правового мова йде про правовий інститут та правовий режим, що реалізується по відношенню до розвитку підприємств як відкритий, повний доступ до інформації, що є достовірною. Економічний підхід передбачає прозорість усіх соціально-економічних процесів, що стосуються певного підприємства. З точки зору соціального підходу слід забезпечити відкритість соціальної системи для користувачів. При цьому при передачі та оприлюдненні інформації необхідно дотримуватись норм, що регулюються низкою нормативно-правових документів.

На думку Терещук Г. транспарентність, як явище і феномен є свідченням зрілості та розвиненості суспільства [6]. Це не викликає ніяких сумнівів, оскільки успішний розвиток підприємств в першу чергу, залежить від середовища його функціонування, що має бути прозорим. Слід зазначити, що транспарентність є властивістю середовища, що впливає на результат, а саме покращення взаємовідносин між суб'єктами взаємодії.

Проаналізуємо станом на 2020 рік рівень прозорості підприємств України на основі Індексу прозорості компаній (ESG), який дозволяє здійснити оцінку за соціальними, управлінськими та екологічними критеріями. В Індексі було оцінено 50 компаній-найбільших платників податків [9]. Відповідно найчастіше розкривається інформація щодо діяльності підприємства, захист довкілля та

відносини з громадою, найменше – інформація стосовно прав людини, корпоративної соціальної відповідальності в ланцюгах постачання та лідерства керівників та підприємства [9]. Найбільш прозорими у 2020 році є п'ять державних та п'ять приватних підприємств, зокрема ПрАТ «ВФ Україна», АТ «Перший український міжнародний банк»; Група ДТЕК; АБ «Укргазбанк», ПП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед», ДП «НАЕК» Енергоатом»; МХП; ПрАТ «НЕК «Укргідроенерго»; АТ «Українська залізниця» та НАК «Нафтогаз України» [9]. Слід звернути увагу на той факт, що найбільша прозорість інформації зафіксована за екологічним критерієм – близько 37%. В цілому рівень прозорості українських підприємств у порівнянні з 2019 роком зріс на 6,5% (з 25,5% до 32%), при цьому найвищий рівень розкриття інформації продемонстрували компанії фінансової сфери, транспорту та постачання електроенергії, що доводить необхідність забезпечення транспарентності середовища [9].

Забезпечення транспарентності середовища розвитку підприємств як умова досягнення стратегічних змін візуалізовано на рисунку 1.

Рис. 1. Забезпечення транспарентності середовища розвитку підприємств як умова досягнення стратегічних змін
Джерело: створено авторами

Транспарентне середовище розвитку підприємств відіграє досить вагомую роль у сприянні стратегічним змінам завдяки доступності інформації, відкритості у прийнятті управлінських рішень, залученню стейкхолдерів, моніторингу розвитку, відкритого обміну інформацією, взаємодії з громадкістю. Транспарентність передбачає доступність інформації, відкритий доступ до неї щодо діяльності підприємства (фінансова звітність, плани розвитку, стратегії тощо). Процеси прийняття рішень повинні бути зрозумілі та відкриті для всіх стейкхолдерів. Це дозволяє створити довіру в середовищі, де рішення приймаються на основі об'єктивних критеріїв. Транспарентність середовища розвитку підприємств передбачає активне залучення різних груп стейкхолдерів до діалогу та консультацій. Це надасть можливість враховувати різноманітні думки та потреби для ухвалення ефективних рішень. Публічний постійний моніторинг дозволяє стейкхолдерам відслідковувати наскільки успішно впроваджуються стратегічні зміни. Забезпечення відкритого обміну інформацією між різними рівнями та підрозділами підприємства сприяє зрозумінню загальної мети та спрощує впровадження стратегічних змін. Відкритий та активний діалог з громадськістю сприяє залученню широкого кола думок та допомагає враховувати соціальні аспекти при впровадженні стратегічних змін.

Основними принципами дотримання транспарентності середовища розвитку підприємств є відкритість, повнота, своєчасність, цілісність інформації та вплив на рішення, що приймаються. Як було зазначено вище, транспарентними мають бути інформаційні потоки, тому інформація щодо підприємства повинна бути доступною та зрозумілою для всіх зацікавлених сторін. При цьому інформація, що оприлюднюється має бути повною, представленою вчасно, без затримок та такою, щоб уникнути

непорозуміннь. Для прийняття стратегічних рішень щодо розвитку підприємства інформація має бути цілісною за забезпечувати довіру до неї.

Дотримання цих принципів сприяє створенню відкритого та довірчого середовища, що дозволить залучити стейкхолдерів до процесів розвитку підприємства, а прийняття та ухвалення рішень відбуватиметься на основі об'єктивної та повної інформації.

При забезпеченні прозорості середовища слід враховувати особливості кожної його складової, що формує стійкі взаємовідносини з інвесторами й іншими зацікавленими особами та охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Соціально-відповідальна складова полягає у виконанні функцій соціально-відповідального бізнесу, дотримання стандартів корпоративної соціальної відповідальності. Фінансова складова прозорості середовища орієнтована на прозорість та відкритість звітності підприємств для інвесторів, клієнтів та держави. Технологічна складова відображає відкритість та прозорість у використанні та розвитку технологій, що включає відкриті стандарти в розробці програмного забезпечення, відкриті джерела даних, а також відкритий доступ до інновацій та технологічних рішень. Правова складова полягає в дотриманні всіх законів та нормативно-правових актів. Важливо, щоб підприємство було відкрите щодо свого правового статусу, правил та політик, а також розуміло свої правові зобов'язання перед інвесторами та зацікавленими особами. Управлінська складова включає в себе відкритість у внутрішніх процесах управління підприємством, зокрема відкритий обмін інформацією між різними рівнями управління та структурними підрозділами.

Прозорість середовища розвитку підприємств забезпечують різні суб'єкти – виробники, клієнти, інвестори. Прозорість для виробників дозволяє забезпечити рівність конкурентних можливостей; для клієнтів – завдяки доступності інформації та її прозорості є можливість приймати рішення щодо продукту виходячи із якості, безпеки та ціни; для інвесторів – дозволяє підтримувати стабільне правове середовище й ринкове оточення при довгостроковому інвестиційному плануванні.

Отже, прозорість середовища розвитку підприємств має на меті дотримання доступності, повноти, своєчасності та цілісності інформації під час окреслення стратегічних змін. Прозорість середовища розвитку підприємства створює довіру серед зацікавлених осіб, більш ефективну взаємодію, допомагає побудувати позитивне сприйняття стратегічних змін, забезпечує ефективність управління та сприяє створенню стійкого та конкурентоспроможного підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, варто зазначити, що прозорість як властивість середовища розвитку підприємств та умова стратегічних змін дозволить підвищити довіру, покращити репутацію, інвестиційний клімат, сприяти залученню додаткових фінансових ресурсів. Окрім цього підприємства з високим рівнем прозорості можуть бути привабливими для талановитих працівників. Прозорість створює сприятливе середовище для адаптації до змін у бізнес-середовищі, відкритість у відносинах дозволяє швидше реагувати на виклики та зміни на ринку. Забезпечення прозорості середовища розвитку підприємства є ключовим елементом стратегічних змін, що сприяє стійкому розвитку та досягненню успіху в сучасному бізнес-середовищі.

Література

1. Білоцька І.А. Прозорість корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 5-6. С. 56–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/10.pdf.
2. Ляхович О.О., Оплачко І.О. Економічна безпека та прозорість підприємств в умовах цифровізації. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Том 2. № 94. С. 100-111.
3. Мельник Ю. М. Забезпечення прозорості в формуванні інформаційно-аналітичних потоків у промисловій галузі. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6935>.
4. Наливайко Л., Романов М. Поняття, ознаки та значення прозорості в контексті євроінтеграції. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2026/1/10.pdf>.
5. Прохорова В., Залуцька Х., Маслак Т. Механізм управління розвитком сучасних підприємств як адаптаційна перевага їх стратегічного функціонування. Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Економіка» Випуск 11 (22), 2021. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/407>.
6. Терещук Г. Прозорість як явище та вимога публічно-владної діяльності. Актуальні проблеми правознавства. Випуск 2 (18). 2019 р. С. 83-88.
7. Халіна В.Ю., Сироватський О.А. Прозорість діяльності будівельного підприємства як детермінант довіри стейкхолдерів. Економічний простір : Збірник наукових праць. № 155. 2020. С. 74-80..
8. Прозорість що це таке. URL: <https://ideas.woodstar.com.ua/transparentnist-shho-ce-take/>.
9. Індекс ESG прозорості компаній України 2020. URL: <https://index.cgpa.com.ua/>.

References

1. Bilotska I.A. Transparentnist korporatyvnoho sektoru yak peredumova rezultatyvnosti biznesu v Ukraini. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2020. № 5-6. S. 56–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/10.pdf.
2. Liakhovych O.O., Oplachko I.O. Ekonomichna bezpeka ta transparentnist pidpriemstv v umovakh tsyfrovizatsii. Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Tom 2. № 94. S. 100-111.
3. Melnyk Yu. M. Zabezpechennia transparentnosti v formuvanni informatsiino-analitychnykh potokiv u promyslovii haluzi. Efektyvna ekonomika. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6935>.
4. Nalyvaiko L., Romanov M. Poniattia, oznaky ta znachennia transparentnosti v konteksti yevrointegratsii. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2026/1/10.pdf>.
5. Prokhorova V., Zalutska Kh., Maslak T. Mekhanizm upravlinnia rozvytkom suchasnykh pidpriemstv yak adaptatsiina perevaha yikh stratehichnoho funktsionuvannia. Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka» Seriia «Ekonomika» Vypusk 11 (22), 2021. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/407>
6. Tereshchuk H. Transparentnist yak yavyshe ta vymoha publichno-vladnoi diialnosti. Aktualni problemy pravoznavstva. Vypusk 2 (18). 2019 r. S. 83-88
7. Khalina V.Iu., Syrovatskyi O.A. Transparentnist diialnosti budivelnogo pidpriemstva yak determinant doviry steikkholderiv. Ekonomichnyi prostir : Zbiryk naukovykh prats. № 155. 2020. S. 74-80..
8. Transparentnist shcho tse take. URL: <https://ideas.woodstar.com.ua/transparentnist-shho-ce-take/>.
9. Indeks ESG prozorosti kompanii Ukrainy 2020. URL: <https://index.cgpa.com.ua/>.